

روزهای سپید معتکفان آمد

«ایام» جمع «یوم» به معنای روز و «بیض» جمع «ابیض» به معنای سفید و درخشان است که به روزهای سیزدهم، چهاردهم و پانزدهم هر ماه قمری گفته می‌شود ...

171#؛ ایام» جمع 171#؛ یوم» به معنای روز و 171#؛ بیض» جمع 171#؛ ابیض» به معنای سفید و درخشان است که به روزهای سیزدهم، چهاردهم و پانزدهم هر ماه قمری گفته می‌شود و به عقیده مسلمانان ایام‌البیض ماه‌های رجب، شعبان و رمضان دارای فضیلت بسیار است که در شریعت و فقه اسلام بر اقامت سه روز در مسجد جامع برای عبادت خدا و تهذیب نفس اطلاق می‌شود.

به گزارش ایسنا، ابن مسعود سبب نامیدن این ایام به 171#؛ ایام‌البیض» را چنین نقل می‌کند: از نبی اکرم (ص) شنیدم که می‌فرمودند هنگامی که جناب آدم (ع) عصیان پروردگارش نمود منادی از عرش ندا داد ای آدم از جوار رحمت من بیرون شو زیرا کسی که عصیان مرا کند در جوار من نیست. حضرت آدم (ع) و فرشتگان گریستند، سپس خداوند جبرئیل را نزد حضرت آدم (ع) فرستاد. جبرئیل حضرت آدم (ع) را در حالی که رنگ او از نورانیت بهشتی به تیرگی تغییر کرده بود به زمین فرود آورد و ملائکه با دیدن این وضعیت فریاد برآوردند پروردگارا، خلقي آفریدی و از روح برگزیده خود در او دمیدی و ملائکه را به سجده او درآوردی و به يك گناه، سفیدی او را به سیاهی مبدل کردی. پس منادی از آسمان ندا داد که امروز را برای خداوند روزه بگیر و آن، روز سیزدهم ماه بود و چون آدم (ع) آن روز را روزه گرفت، قسمتی از تیرگی او برطرف شد تا اینکه در انتهای این سه روز به حالت اول خود برگشت. به این دلیل این ایام، 171#؛ ایام‌البیض» نامیده شد.

قدمت ایام‌البیض

شان نزول برخی از آیات قرآن کریم دال بر این است که ایام‌البیض در ادیان الهی سابقه دیرینه‌ای داشته و در اسلام استمرار یافته و احتمالا پاره‌ای از احکام و شرایط آن تغییر کرده است.

خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: 171#؛ و عهدنا الی ابراهیم و اسمعیل ان طهرا بیته للطائفین و العاکفین و الركع السجود؛ و ما به ابراهیم و اسماعیل فرمان دادیم که خانه مرا برای طواف‌کنندگان و معتکفان و رکوع‌کنندگان و سجده‌کنندگان از هرگونه آلودگی تطهیر کنند.

علامه طباطبایی (ره) در تفسیرالمیزان می‌نویسد: زمانی که حضرت مریم (س) به افتخار ملاقات به فرشته الهی نائل آمد از مردم فاصله گرفت، هدف از دوری کردن از مردم روی آوردن به سنت اعتکاف بوده است.

علامه مجلسی نیز در بحارالانوار از اعتکاف حضرت سلیمان (ع) در بیت المقدس روایت کرده است و علامه حلی (ره) هم در کتاب تذکره‌الفقها به مشروعیت این ایام در ادیان پیش تصریح کرده است و آورده که 171#؛ ایام‌البیض» دارای پیشینه‌ای به قدمت تمام ادیان الهی و آسمانی است.

پیشینه ایام‌البیض در ایران

ایام‌البیض در ایران دارای فراز و نشیب‌های زیادی بوده است اما آنچه قابل تأمل است اینکه هر زمان علمای برجسته نسبت به اقامه اعمال این ایام اهتمام داشته‌اند و شرایط اجتماعی و سیاسی نیز اقتضا می‌کرده، ایام‌البیض رونق داشته است؛ از جمله در عصر صفوی به همت دو عالم بزرگ شیخ بهایی و شیخ لطف‌الله آملی اعتکاف در اکثر شهرهای ایران رواج یافته و نیز در زمان آیت‌الله العظمی بروجردی همت زیادی در جهت توسعه و رونق ایام‌البیض به کار رفته تا جایی که به دستور ایشان درس‌های حوزه تعطیل می‌شد و معتکفان مورد ترغیب قرار می‌گرفتند اما در بیشتر دوران‌ها به صورت محدود در مساجد شهرهای بزرگ مذهبی برگزار می‌شد.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی گرایش و توجه مردم به این سنت نبوی زیاد شد و آثار و برکات فردی و اجتماعی این عبادت انسان‌ساز زمینه گسترش و رشد آن را فراهم کرد؛ چنانکه از سال 57 با اقدامات و هماهنگی‌های سازمان تبلیغات اسلامی، این سنت حسنه در سراسر کشور به گونه‌ای فراگیر مورد توجه قرار گرفت و در میان خیل علاقمندان و مشتاقان به‌ویژه جوانان رشد چشمگیری داشت.

هدف از اعتكاف دو چيز مي‌تواند باشد؛ هدف عبادي و تمرين انقطاع. قرآن كريم هدف از عبادت را ايمان و تركيه نفس معرفي مي‌كند و مي‌فرمايد «قدا فليح من زكيها؛ كسي رستگار شد كه نفس را تركيه كرد» و در جايي ديگر مي‌فرمايد «قد افلح المومنون؛ به راستي كه مومنان رستگاراند». همچنين مي‌فرمايد «و اذكرو الله كثيرا لعلكم تفلحون؛ خدا را بسيار ياد كنيد تا شايد رستگار شويد.»

همچنين معتكف در ايام البيض از همه تعلقات دنيايي مي‌برد و تمام وقت به عبادت مي‌پردازد يعني هدف همان است كه در مناجات شعبانیه از خداوند مي‌خواهيم «الهي هب لي كمال الانقطاع اليك؛ خدايا به من نهايت بريدگي وابستگي از غير خودت را هديه كن.»

آري؛ ايام البيض فصلي است براي گريستن، براي ريزش باران رحمت، براي شستن آلودگي‌هاي گناه، براي تطهير صحيفه اعمال، براي نوراني ساختن دل و صفا بخشيدن به روح.

فضيلت ايام البيض

در قرآن كريم ماده عكف 9 مرتبه تكرر شده است كه دو مورد آن آيات 125 و 187 سوره مباركه بقره هستند. حضرت رسول اكرم (ص) نيز در مورد فضائل اين ايام مي‌فرمايد: هر كس يك روز را به منظور كسب عنايت الهي و به نيت قرب خدا اعتكاف كند، خداوند بين او و آتش سه خندق ايجاد مي‌كند كه فاصله هريك تا ديگري بيش از مسافت بين زمين و آسمان است. در سخن گران بهاي ديگري نيز مي‌فرمايد: المعتكف يعكف الذنوب؛ معتكف با اعتكافش گناهان را حبس مي‌كند.

در كتاب شريف اقبال آمده است: حضرت آدم (ع) از خداوند پرسيد خدايا محبوب‌ترين روزها و گرامي‌ترين زمان‌ها نزد تو کدام است؟ خداوند وحی فرمود: محبوب‌ترين روزها نزد من نيمه رجب است. اي آدم در اين روز بكوش تا با قرباني كردن، ميهمني دادن، روزه داشتن، نيائيش كردن، بخشش خواستن و لاله الاالله گفتن به من تقرب و نزديكي جويي. اي آدم، من چنين تقدير كرده‌ام كه فرزندي از فرزندان تو را به پيامبري برانگيزم و روز نيمه رجب را براي او و امت، ويژه سازم كه در آن روز چيزي از من نخواهد جز اينكه به آنان ببخشم و عفو گذشت نخواهند جز اينكه از گناهانشان درگذرم. اي آدم، آنكه نيمه رجب را روزه دارد، ذكر گويد، خضوع و خشوع كند، صدقه بدهد و نفس خويش را پاس بدارد، پاداشي جز بهشت نخواهد داشت. اي آدم، به فرزندان تو گوشزد كن كه در ماه رجب نفس خويش را پاس دارند و از كج‌راهي بپرهيزند كه گناه در اين ماه بس بزرگ است.

مقدس اردبيلي ايام البيض را عبادتي مستقل و به مثابه حج و عمره و روزه و نماز و هر عبادت مستقل ديگري مي‌داند.

آيت‌الله جوادي آملی در مورد فضيلت اين ايام مي‌نويسد: عبادت ذات اقدس اله، شئوني دارد نظير طواف در حج و عمره. گاهي هم وقوف و عكوف و اقبال همراه با تعظيم و بزرگداشت را در خانه خود واجب يا مستحب مي‌شمارد، نظير اعتكاف. از اينكه اعتكاف در كنار طواف و عدل ركوع و سجود قرار گرفته معلوم مي‌شود كه از بارزترين مصاديق بندگي در پيشگاه ذات اقدس اله است.

فواید ايام البيض

آمزش گناهان: «من اعتكف ايمانا و احتسابا غفرله تقدم من ذنبه؛ اعتكاف از روي ايمان و يقين باعث مغفرت او مي‌شود.»

نزديكي به خدا: در حديث معراج، خداوند از پيامبر خود سوال مي‌كند: اي احمد! آيا مي‌داني در چه هنگام بنده به مقام قرب من نائل مي‌شود؟ بعد در جواب مي‌فرمايد: زماني كه گرسنه يا در حال سجده باشد.

دوستي با خدا: «والذين آمنوا اشد حبا لله؛ آنانكه ايمان آورده‌اند به شدت خدا را دوست دارند.»

رسيدن به بهشت و نعمت‌هاي الهي: «والذين هم علي صلواتهم يحافظون اولئك هم الوارثون الذين يرثون الفردوس هم فيها خالدون؛ آنانكه از نمازهايشان محافظت مي‌كنند آنان وارثانند، آناني كه بهشت را به ارث مي‌برند و در آن جاودان هستند.»

تقويت اراده: حضرت علي (ع) مي‌فرمايد: «من استدام رياضه نفيسه انتفع؛ هر كس به طور مداوم رياضت بكشد نفع مي‌برد.»

انس با معنويت: در پرتو اعمال ايام البيض و ارتباط رواني معتكف، دوري از معنويت برايش مشكل مي‌شود.

دوري از غفلت: «اقم الصلاه لذكري» ذكر همان دوري از غفلت است. غفلتي كه اگر به ذكر مبدل نشود موجبات سقوط آدمي را فراهم مي‌آورد.

تواضع و فروتنی: غرور و تكبر از معتكف رخت بر مي‌بندد و در مقابل هم‌نوع خود تكبر نمي‌ورزد بلكه فروتنی را پيشه خود خواهد ساخت.

ايجاد زمينه مناسب براي انديشيدن و تعقل، فرصت براي نيایش، نماز، تلاوت قرآن و ... و فراهم آوردن زمينه توبه و بازگشت، تقويت و گسترش ارزش‌ها و هنجارهاي اسلامي و انساني، کاهش جرم و فساد، هدمند شدن زندگي و آشنائي و برقراري ارتباط دوستانه و گسترش محبت از ديگر فوايد اعتكاف در ايام‌البیض است.

اعمال ايام‌البیض

حضرت رسول اکرم (ص) مي‌فرمايد: هر کس سه روز از وسط ماه رجب (سيزدهم تا پانزدهم) را روزه بدارد و در شب‌هايش به نماز شب قيام کند از دنيا رحلت نمي‌کند مگر با توبه نصوح و امام صادق (ع) فرمود: هر کس ايام‌البیض ماه رجب را روزه بگيرد خداوند متعال به ازاي هر روز، ثواب روزه‌داري و شب‌زنده‌داري يك سال را براي او مي‌نويسد و او روز قيامت در جايگاه ايمن‌شدگان از آتش دوزخ خواهد ايستاد.

از عمده ترين اعمال ايام‌البیض اعمال ام داوود است و براي برآمدن حاجات و برطرف شدن گرفتاري‌ها و دفع ظلم ظالمان موثر است و كيفيت و اجراي آن در كتب مفاتيح و مصباح شيخ و ... آمده است.

در اين ايام همچنين نسبت به خواندن آیات سوره انعام، اسراء، كهف، لقمان، ياسين، صافات، فصلت، شوري، دخان، آيه‌الكرسي، فتح، واقعه، ملك، قلم و انشقاق تا پايان قرآن سفارش شده است.

از ديگر اعمال اين ايام خواندن زيارت امام حسين (ع)، به جاي آوردن چهار ركعت نمازي كه حضرت امير (ع) در اين روز به جاي آورد، خواندن دعاي يا مذل كل جبار و ... است.

آري؛ معتكف با عبادت خالصانه سه روز خود، به پالایش دروني مي‌رسد تا ضمن نزديكي هر چه بهتر و بيشتري به معبود، روح خويش را نيز تطهير کند و امکان برخورداري از رحمت بيكران الهي را داشته باشد.